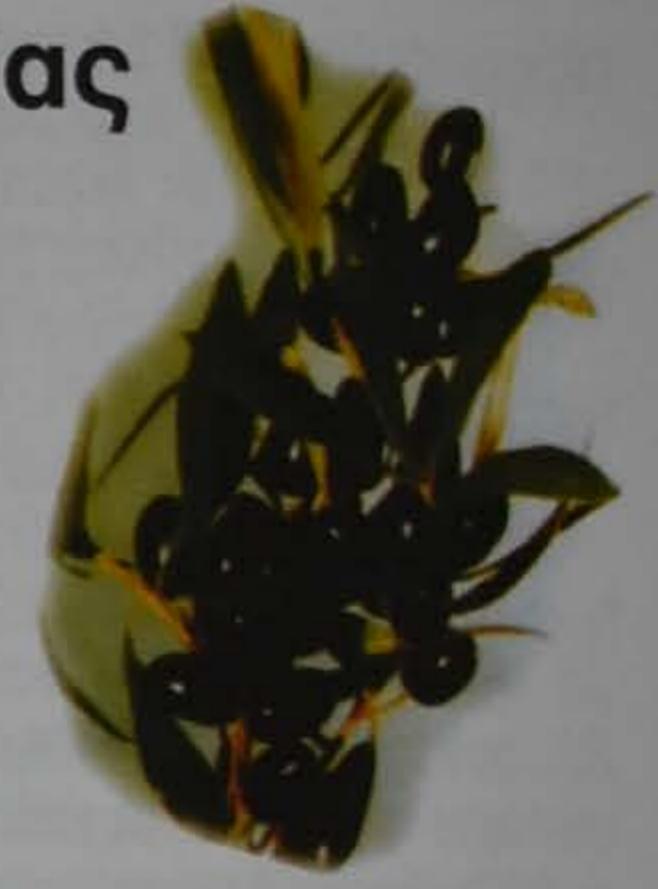

Γηγενής ποικιλίες ελιάς της Βόρειας Ελλάδας

Γεώργιος Κωστελένος
Γεωπόνος ΑΠΘ

Ευαγγελία Βλασάκη
Τεχνολόγος Γεωπόνος Τ.Ε.Ι.Θ

Τις τελευταίες δεκαετίες και ιδιαίτερα μετά το 1970, η καλλιέργεια της ελιάς άρχισε να επεκτείνεται ραγδαία, αρχικά σε όλες τις παραθαλάσσιες περιοχές της κεντρικής ανατολικής Μακεδονίας και της δυτικής Θράκης και στην συνέχεια στην ενδοχώρα.

Η πιο γνωστή και διαδεδομένη ποικιλία ελιάς της βόρειας Ελλάδας είναι η "Χαλκιδικής", η οποία κατάγεται και αρχικά καλλιεργήθηκε στην περιοχή μεταξύ Νέων Μουδανιών και Ορμύλιας στην Χαλκιδική.

Κατόπιν η καλλιέργειά της επεκτάθηκε σε όλη τη Μακεδονία και την Θράκη και νότια μέχρι τα Τέμπη.

Το μέγιστο της εξάπλωσής της σημειώθηκε την εικοσαετία 1970-1990, κυρίως λόγω της ευκολίας εξεύρεσης πολλαπλασιαστικού υλικού και /ή άγνοιας άλλων ποικιλιών κατάλληλων για ψυχρά κλίματα. Τα τελευταία όμως χρόνια η διάδοση - εξάπλωσή της βρίσκεται σε κάμψη, διότι πολλοί νέοι ελαιώνες παρουσίασαν προβλήματα ακαρπίας και /ή έλλειψης προσαρμοστικότητας στα διάφορα μικροκλίματα, επιτρέποντας τον πειραματισμό και την διάδοση άλλων ποικιλιών της βόρειας Ελλάδας που επί χρόνια έμεναν ή παραμένουν ακόμα στην αφάνεια.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι υπάρχουν πέντε (5) τουλάχιστον θύλακες γηγενών ποικιλιών ελιάς στην βόρεια Ελλάδα με περισσότερες από 15 συνολικά ποικιλίες Πίνακας 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1	
ΘΥΛΑΚΑΣ	ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ
Πιέρια όρη	Ντόπια Πιερίας, Βέροιας, κα.
Χαλκιδική	Καρυδολιά Χαλκιδικής, Χονδρολιά Χαλκιδικής, Γαλάτιστας, Βρασταμνιώτικη, Δαφνολιά, κα.
Σέρρες	Πετρολιά, Λυεκολιά, Μαυρολιά, Αρβανιτολιά, Γκούμες, κα.
Θάσος	Θασίτικη
Μαρώνεια - Μάκρη	Μαρώνειας, Ασπρολιά

Στη συνέχεια θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις πιο πάνω άγνωστες ή λιγότερο διαδεδομένες ποικιλίες ελιάς της βόρειας Ελλάδας.

A. ΠΙΕΡΙΑ ΟΡΗ

1. ΝΤΟΠΙΑ ΠΙΕΡΙΑΣ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Σκοτινιώτικη, Σκοτίας, Πετριώτικη, Κολυνδρινή, Τιμίου Προδρόμου, Ντόπια

Καλλιεργείται στην περιοχή που εκτείνεται από τα Τέμπη μέχρι και τα Πιέρια όρη.

Περισσότερο διαδεδομένη και σε αμειγής ελαιώνες συναντάται από την Σκοτίνα μέχρι και τον Κολυνδρό.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη, με καρπούς ωοειδής έως κυλινδροκωνικούς, και είναι κατάλληλη για την παραγωγή λαδιού. Η ελαιοπεριεκτικότητά της κυμαίνεται από 20 έως 25%. Ωριμάζει στα τέλη Νοεμβρίου.

Αντέχει στο κρύο, αλλά είναι ευαίσθητη στον δάκο και το κυκλοκώνιο. Επίσης, οι βλαστοί της θραύνται εύκολα από το χιόνι.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση της ποικιλίας για φυτεύσεις εντός της ζώνης καταγωγής της.

2. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Τιμίου Προδρόμου

Ποικιλία πολύ μικρής διάδοσης. Η καλλιέργειά της εντοπίζεται κυρίως γύρω από την Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου στα Πιέρια όρη.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη, με καρπούς σφαιρικούς, χωρίς θηλή, κατάλληλη για την παραγωγή λαδιού. Έχει πυρήνα κωνικό, πολύ χαρακτηριστικό, που όμοιός της δεν απαντάται σε καμία άλλη Ελληνική ποικιλία. Ωριμάζει στα τέλη Νοεμβρίου.

Αντέχει στο κρύο, τις υγρασίες και το κυκλοκώνιο, αλλά θεωρείται μέτρια ανθεκτική στον δάκο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ : Η διάδοσή της παραμένει περιορισμένη με τάσεις εξαφάνισης.

B. ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

1. ΓΑΛΑΤΣΑΝΙΚΗ

ΣΥΝΩΝΥΜΕΣ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Αγίου Όρους, Γαλάτιστας, Αναστασιάς

Καλλιεργείται μάλλον σποραδικά ανάμεσα σε δένδρα άλλων ποικιλιών ελιάς, και λιγότερο σε αμειγής ελαιώνες, κυρίως στην περιοχή της Χαλκιδικής και περιορισμένα σε όλη σχεδόν την βόρειο Ελλάδα.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη, με καρπούς κυλινδροκωνικούς που φέρουν θηλή, κατάλληλη τόσο για την παρασκευή βρώσιμων ελιών όσο και για την παραγωγή λαδιού. Η ελαιοπεριεκτικότητά της κυμαίνεται γύρω στο 20%. Ωριμάζει πολύ πρώιμα, στα τέλη του Σεπτεμβρίου. Είναι η πιο πρώιμη ποικιλία ελιάς της βόρειας Ελλάδας. Οι καρποί της κατά την ωρίμανση παίρνουν το τυπικό μαύρο χρώμα, αλλά μειονεκτούν σε συνεκτικότητα της σάρκας έναντι της ποικιλίας Χαλκιδικής.

Αντέχει πάρα πολύ στο κρύο, αλλά είναι πολύ ευαίσθητη στον δάκο και μέτρια ευαίσθητη στο κυκλοκώνιο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Παρότι θεωρείται πολύ γνωστή ποικιλία, ιδίως για την μεγάλη της ανθεκτικότητα στο κρύο, φυτεύεται με επιφύλαξη, λόγω της μεγάλης πρωιμότητάς της, γιατί δεν λειτουργούν τα λιοτρίβια την εποχή συγκομιδής της.

2. ΒΡΑΣΤΑΜΝΙΩΤΙΚΗ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Μεταγκιτσινή, Πρασινολιά, Πράσινη, Ουρανοπόλεως

Καλλιεργείται σποραδικά και περιορισμένα στα υψώματα γύρω από την Ορμύλια τα Βρασταμνά και το Μεταγκίτσι της Χαλκιδικής, καθώς και στην περιοχή της Ουρανούπολης.

Είναι ποικιλία μεγαλόκαρπη, με καρπούς ωοειδής – σφαιρικούς που μοιάζουν σε σχήμα και μέγεθος με τους καρπούς των ποικιλιών Στρογγυλολιά και Αμφίστης. Πολλαπλασιάζεται ως επί το πλείστον με εμβολιασμό και είναι η μόνη ποικιλία στην Χαλκιδική που πολλαπλασιάζεται με αυτόν τον τρόπο και όχι με φυλλοφόρα μοσχεύματα στην υδρονέφωση.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Συνεχίζει να φυτεύεται σε περιορισμούς αριθμούς δένδρων, πάντοτε στην περιοχή καταγωγής της και στα ορεινά σημεία, όπου δεν υπάρχει δυνατότητα άρδευσης.

3. ΔΑΦΝΟΛΙΑ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Πράσινη, Γαλανό, Γαλανή

Καλλιεργείται σποραδικά στα πεδινά της Χαλκιδικής μαζί με την ποικιλία Χαλκιδικής. Είναι ποικιλία μεγαλόκαρπη, με καρπούς ωοειδής και φύλλα χαρακτηριστικά πιο πράσινα και πιο φαρδιά από της Χαλκιδικής. Θεωρείται ποικιλία λιγότερο παραγωγι-

κή και γι' αυτό και τα δένδρα της κεντρώνονται (εμβολιάζονται) και γίνονται άλλες ποικιλίες.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Θα μπορούσε πιθανόν να χρησιμοποιηθεί σαν επικονιάστρια ποικιλία της Χαλκιδικής. Ο πληθυσμός της συνεχώς μειώνεται και τείνει σε έξαφάνιση.

Γ. ΣΕΡΡΕΣ

1. ΠΕΤΡΟΛΙΑ ΣΕΡΡΩΝ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Τιμίου Προδρόμου, Μετοχίου, Ντόπια

Καλλιεργείται σε μικρή έκταση γύρω από την πόλη των Σερρών και ειδικότερα στην κοινότητα Ελαιώνας και την Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη – μεγαλόκαρπη (5 γραμ.), με καρπούς σχήματος μήλου, χωρίς θηλή, κατάλληλη τόσο για την παρασκευή βρώσιμων ελιών, όσο και για την παραγωγή λαδιού. Η ελαιοπεριεκτικότητά της κυμαίνεται από 20% έως 25%. Έχει πυρήνα σχεδόν χωρίς επιφανειακές γληφές, χαρακτηριστικό που επίσης δεν έχει καμία άλλη Ελληνική ποικιλία. Ωριμάζει στα τέλη Νοεμβρίου με μέσα Δεκεμβρίου.

Είναι ανθεκτική στο κρύο, αλλά ευαίσθητη στον δάκο και το κυκλοκώνιο. Οι βλαστοί της θραύονται σχετικά εύκολα από το χιόνι.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Τα τελευταία χρόνια, ειδικά μετά την αποτυχία εγκατάστασης της Χαλκιδικής σε διάφορα μικροκλίματα, η καλλιέργειά της επεκτείνεται γρήγορα τόσο εντός του νομού Σερρών, όσο και σε άλλες περιοχές της βόρειας και ανατολικής Ελλάδας.

2. ΛΕΥΚΟΛΙΑ ΣΕΡΡΩΝ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Πετρολιά

Καλλιεργείται σε λίγα δένδρα στην κοινότητα Ελαιώνας Σερρών, και την Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου Σερρών, μαζί με την ποικιλία Πετρολιά.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη-μεγαλόκαρπη (5 γραμ.) με καρπούς κυλινδροκωνικούς έως κυλινδρικούς ωοειδής, που φέρουν θηλή. Χρησιμοποιείται κυρίως για την παραγωγή λαδιού. Η ελαιοπεριεκτικότητά της κυμαίνεται γύρω στο 18%. Οι καρποί της κατά την ωρίμανση παίρνουν λευκό – ιώδες χρώμα, που τους καθιστά πολύ ελκυστικούς. Ωριμάζει στα τέλη Νοεμβρίου με τέλη Δεκεμβρίου.

Θεωρείται πολύ ανθεκτική στο κρύο, την ατμοσφαιρική και εδαφική υγρασία, το κυκλοκώνιο και τον καρκίνο. Είναι πολύ ανθεκτική επίσης στις θραύσεις των βλαστών από το χιόνι. Αντίθετα είναι ευαίσθητη στον δάκο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Τα τελευταία χρόνια η καλλιέργειά της επεκτείνεται σε όλη την βόρεια Ελλάδα, περισσότερο όμως στον Νομό Σερρών. Λόγω της ανθεκτικότητας της στις δύσκολες καιρικές συνθήκες χρήζει σοβαρής αξιολόγησης τόσο σαν λαδολιά όσο και σαν βρώσιμη.

3. ΜΑΥΡΟΛΙΑ ΣΕΡΡΩΝ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Γκούμες

Καλλιεργείται επίσης σε λίγα διάσπαρτα δένδρα στην κοινότητα Ελαιώνα Σερρών, μαζί με την ποικιλία Πετρολιά.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη, με καρπούς στρόγγυλους, χωρίς θηλή.

Χρησιμοποιείται τόσο για την παραγωγή λαδιού όσο και την παρασκευή βρώσιμων ελιών που θεωρούνται πολύ νόστιμες. Ωριμάζει πολύ νωρίς, στα τέλη του Σεπτεμβρίου με αρχές Οκτωβρίου, από όπου κα το όνομα "Μαυρολιά".

Θεωρείται ποικιλία ανθεκτική στο κρύο και την υγρασία, αλλά ευαίσθητη στον δάκο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Συνεχίζει να φυτεύονται σε μικρούς αριθμούς δένδρων μαζί με άλλες ποικιλίες ελιάς.

4. ΑΡΒΑΝΙΤΟΛΙΑ ΣΕΡΡΩΝ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Αρβανίτικη

Καλλιεργείται γύρω από την πόλη των Σερρών και είναι η δεύτερη σε διάδοση ποικιλία ελιάς στην κοινότητα Ελαιώνας Σερρών μετά την Πετρολιά.

Είναι ποικιλία μεγαλόκαρπη, με καρπούς σχήματος αμύγδαλου που φέρουν θηλή. Παρά το μέγεθός της χρησιμοποιείται περισσότερο για την παραγωγή λαδιού και λιγότερο για την παρασκευή βρώσιμων ελιών. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των δένδρων είναι οι βλαστοί με τα πολύ μεγάλα μεσογονάτια διαστήματα. Ωριμάζει στα τέλη Νοεμβρίου με αρχές Δεκεμβρίου.

Θεωρείται ανθεκτική στο κρύο, αλλά πολύ ευαίσθητη στον δάκο και το κυκλοκώνιο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Συνεχίζει να φυτεύεται σε μικρούς αριθμούς δένδρων στην περιοχή καταγωγής της.

Δ. ΘΑΣΟΣ

1. ΘΑΣΙΤΙΚΗ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Θάσου, Θρούμπα, Θρούμπα Θάσου, Θρουμπαλιά, κα.

Καλλιεργείται κυρίως στην νήσο Θάσο και στον νομό Καβάλας, Σποραδικά απαντάται σε διάφορες περιοχές της βόρειας Ελλάδας, από την Σαμοθράκη έως και την Χαλκιδική, περισσότερο σαν διάσπαρτα δένδρα και λιγότερο σε αμειγής ελαιώνες.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη, με καρπούς κυλινδροκωνικούς που φέρουν θηλή. Χρησιμοποιείται τόσο για την παρασκευή βρώσιμων ελιών όσο και για την παραγωγή λαδιού. Η ελαιοπεριεκτικότητά της κυμαίνεται περίπου στο 20%. Τα δένδρα είναι κρεμοκλαδή με βλαστούς μεγάλου μήκους που φέρουν φαρδιά σκούρα πράσινα φύλλα.

Θεωρείται ποικιλία ανθεκτική στο κρύο, το κυκλοκώνιο, την υγρασία και τον καρκίνο. Είναι επίσης, μέτρια ανθεκτική στον δάκο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Η καλλιέργειά της παραμένει μάλλον στάσιμη και εντός των ορίων καταγωγή της χωρίς να επεκτείνεται.

Για την ποικιλία Θασίτικη θα πρέπει να τονισθεί κατηγορηματικά ότι δεν έχει καμία σχέση με την ποικιλία Θρούμπα ή θρουμπολιά που απαντάται στην Λέσβο, Χίο, Σάμο, Κυκλαδες, Δωδεκάνησα και Κρήτη. Διαφέρει τόσο στα μορφολογικά χαρακτηριστικά του δένδρου, και των καρπών, όσο και στην ανθεκτικότητά της σε εχθρούς και ασθένειες. Συνεπώς, δεν πρέπει να γίνεται καμία ταυτοποίηση των δύο αυτών ποικιλιών.

E. ΔΥΤΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

1. ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ

ΣΥΝΩΝΥΜΑ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Μάκρη, Μαρκηλιά

Καλλιεργείται συστηματικά στην Μαρώνεια, την Μάκρη Αλεξανδρούπολης και την Σαμοθράκη. Σποραδικά συναντάται σε όλη την δυτική Θράκη και την ανατολική Μακεδονία για την παρασκευή μαύρων βρώσιμων ελιών, όσο και για την παραγωγή λαδιού. Η ελαιοπεριεκτικότητά της κυμαίνεται από 20% έως 30% ανάλογα την περιοχή. Ωριμάζει στα τέλη Νοεμβρίου με τέλη Δεκεμβρίου και οι καρποί της παίρνουν το τυπικό μαύρο χρώμα.

Θεωρείται ποικιλία ανθεκτική στο κρύο και τα κρύα ρεύματα του αέρα. Παρουσιάζει αντίθετα ευαισθησία στον δάκο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Η καλλιέργειά της βρίσκεται υπό σταθερή επέκταση-διάδοση τόσο εντός όσο και εκτός της περιοχής καταγωγής της.

2. ΑΣΠΡΟΛΙΑ

ΣΥΝΩΝΥΜΙΕΣ – ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ: Καμία

Καλλιεργείται σποραδικά και σε ελάχιστα δένδρα στην ευρύτερη περιοχή της Αλεξανδρούπολης.

Είναι ποικιλία μεσόκαρπη, με καρπούς στρόγγυλους, χωρίς θηλή, όπως και της ποικιλίας Μαρώνειας, μόνο που κατά την ωρίμανση οι καρποί της παίρνουν χαρακτηριστικά λευκό χρώμα.

Θεωρείται ποικιλία ανθεκτική στο κρύο.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: Η ποικιλία βρίσκεται στα πρόθυρα της εξαφάνισης.

* Από τις πιο πάνω γηγενής ποικιλίες της Β.Ελλάδος στον Εθνικό κατάλογο ποικιλών δενδροδών καλλιεργειών του 1995 είναι εγγεγραμμένες μόνο οι: α) Χαλκιδικής, β) Μαρώνειας, γ) Γαλατσάνικη - Αγιορίτικη, δ) Θρούμπα (Θασίτικη - Θάσου) με αποτέλεσμα να απογορεύεται οι υπόλοιπες ποικιλίες ελιάς να πολλαπλασιάζονται και να φυτεύονται ακόμα και στις περιοχές καταγωγής τους.

Αγίου Όρους Γαλάτιστας
(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Αρβανιτολιά Σερρών
(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Λευκολιά Σερρών
(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Πετρολιά Σερρών
(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Μαρώνειας
(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Ντόπια Βεροίας Καρδιόσχημη
(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Ουρανουπόλεως

(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Πιερίας

(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Μαυρολιά Σερρών

(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Δαφνολιά Χαλκιδικής

(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Θασίτικη

(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).

Ασπρολιά Αλεξανδρούπολης

(Φωτογραφικό υλικό Κωστελένος Γιώργος, φυτώρια ελιάς).